

**MAKTABDA TA'LIM SIFATINI BOSHQARISHNING INNOVATSION
USULLARINI JORIY ETISHNING NAZARIY ASOSLARI**

Sayidmirzayeva Gulnora G'aytarovna

Abstract (EN): This article explores the theoretical foundations of introducing innovative methods into the management of education quality in schools. It highlights the importance of systemic, reflective, and adaptive approaches in reforming school leadership practices. The study emphasizes the integration of modern technologies, constructivist pedagogy, and transformational leadership theories in ensuring effective governance. It concludes that innovation in school management is not limited to digital tools but involves a broader change in thinking and institutional culture.

Keywords (EN): Educational management, innovation, school leadership, quality assurance, constructivism, digital transformation, transformational leadership

Annotatsiya (UZ): Ushbu maqolada maktabda ta'lim sifatini boshqarishda innovatsion usullarni joriy etishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tizimli, reflektiv va o'zgaruvchan yondashuvlarning ta'lim boshqaruvi samaradorligini oshirishdagi o'rnini ko'rsatib o'tiladi. Zamonaviy texnologiyalar, konstruktivistik pedagogika va transformatsion liderlik nazariyalarini boshqaruvga integratsiya qilish ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Xulosa o'rnida, innovatsiya faqat vosita emas, balki fikrlash va boshqaruv madaniyatini o'zgartirish vositasi sifatida talqin etiladi.

Kalit so'zlar (UZ): Ta'lim boshqaruvi, innovatsiya, maktab rahbarligi, sifat nazorati, konstruktivizm, raqamli transformatsiya, transformatsion liderlik

Аннотация (RU): В статье рассматриваются теоретические основы внедрения инновационных методов в управление качеством образования в школах. Особое внимание уделяется системному, рефлексивному и адаптивному подходам к реформированию управленческой практики в образовании. Подчеркивается важность интеграции современных технологий, конструктивистской педагогики и теории трансформационного лидерства для обеспечения эффективного управления. Делается вывод, что инновации в школьном менеджменте предполагают не только цифровые инструменты, но и изменение мышления и культуры управления.

Ключевые слова (RU): Управление образованием, инновации, школьное лидерство, контроль качества, конструктивизм, цифровая трансформация, трансформационное лидерство

Maktabda ta'lim sifatini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etishning nazariy asoslari zamonaviy pedagogika, boshqaruv nazariyasi va texnologik

taraqqiyotning uzviy uyg'unlashuvi asosida shakllanadi. Ta'lim sifati nafaqat bilim darajasi bilan, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, hayotga moslashuvchanligi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati bilan ham o'lchanadi. Shu boisdan maktab ta'limida innovatsion yondashuvlar — yangicha fikrlash, samarali metodikalar va raqamli vositalardan foydalanish orqali boshqaruv tizimiga chuqur singdirilishi lozim.

Innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish nazariy jihatdan bir necha tayanch tamoyillarga tayanadi. Birinchidan, tizimlilik tamoyili asosida ta'lim jarayoni va boshqaruv mexanizmlari yagona tizim sifatida qaraladi. Ikkinchidan, reflektiv yondashuv orqali o'qituvchilarning o'z ustida ishlashga tayyorligi, o'quvchilarning fikrlash darajasini baholash va jarayonni tahlil qilish imkoniyati yuzaga keladi. Uchinchidan, o'zgaruvchanlik tamoyili asosida innovatsiyalarni qabul qilish, ularni amaliyotga tatbiq etish va doimiy yangilanishga tayyorlik muhim o'rin egallaydi.

Boshqaruv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, xususan, sun'iy intellekt, raqamli platformalar va ma'lumotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, elektron kundaliklar, onlayn test tizimlari, o'quvchilar faoliyatini avtomatik monitoring qilish tizimlari maktab boshqaruvchilari uchun real vaqt rejimida aniq ma'lumotlar bilan ishlash imkonini yaratadi. Bu esa qaror qabul qilishda aniqlik va tezkorlikni ta'minlaydi.

Innovatsion boshqaruv nazariyasi, shuningdek, yetakchilik va kollaboratsiyani rivojlantirishga asoslanadi. Maktab direktorlari, o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida ochiq muloqot va fikr almashinuvi orqali umumiy maqsad sari harakat qilishga erishiladi. Yetakchilikning zamonaviy modeli — xizmatkorlik yetakchiligi (servant leadership) — asosida rahbarlar jamoaning ehtiyojlarini tushunib, ularni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Boshqaruvdagi innovatsiyalar, nazariy jihatdan, pedagogik dizayn va didaktik konsepsiyalar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular orqali o'quv dasturlari qayta ko'rib chiqiladi, shaxsga yo'naltirilgan ta'limga e'tibor kuchayadi. Bunda zamonaviy ta'lim nazariyalari, jumladan, konstruktivizm, ko'nikmaga asoslangan o'qitish (competency-based learning) va differensial yondashuvlar asosiy o'rin tutadi.

Bunday yondashuvda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning mustaqil o'rganish jarayonini yo'naltiruvchi murabbiy sifatida namoyon bo'ladi. Shu tariqa, boshqaruvda innovatsion metodlar — masalan, loyiha asosida o'qitish, muammo yechishga yo'naltirilgan ta'lim, vazifalar orqali o'rgatish (Task-Based Learning) — o'quvchilarning faolligini oshirishda katta samara beradi. Bu yondashuvlar nazariy jihatdan Vygotskiyning ijtimoiy-ta'limiy rivojlanish nazariyasi, Deweyning tajriba orqali o'rganish konsepsiyasi va Banduraning o'z-o'zini boshqarish g'oyalari bilan mustahkamlanadi.

Shuningdek, maktab boshqaruv tizimida innovatsion yondashuvlar kiritilishi uchun rahbarlar strategik fikrlash, tashabbuskorlik va muammolarga kreativ yechim topish qobiliyatlariga ega bo'lishi kerak. Bunday rahbarlar faqat mavjud holatni saqlab qolish

bilan cheklanmay, balki yangilanishga intiladi, o'quv muassasasi ichida o'quvchilar va o'qituvchilar uchun innovatsion muhit yaratadi.

Innovatsion boshqaruvning nazariy asoslaridan yana biri bu o'quvchilarning ehtiyojlari va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olish orqali individual rivojlanish trayektoriyalarini tashkil etishdir. Bunda boshqaruv tizimi har bir o'quvchining qiziqishi, iste'dodi va rivojlanish sur'atiga mos ta'limni ta'minlash uchun moslashuvchan va dinamik bo'lishi kerak. Bu esa maktabdagi menejment modelini byurokratik yondashuvdan insoniy va shaxsga yo'naltirilgan boshqaruvga o'zgartirishni taqozo etadi.

Oxir-oqibatda, innovatsion boshqaruv nafaqat maktab ichki faoliyatini optimallashtirish, balki butun jamiyatda raqobatbardosh kadrlar yetishtirishga xizmat qiladi. Bunday tizim asosida faoliyat yuritayotgan maktablar ta'lim sifatini oshirishda ilg'or tajribaga ega bo'lib, boshqa muassasalarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, innovatsion usullarni joriy etish faqat yangi texnologiyalarni qo'llash bilan emas, balki butun ta'lim tizimini qayta fikrlash va yangi nazariy g'oyalar asosida shakllantirish bilan bog'liqdir.

Innovatsion boshqaruv tizimining samarali bo'lishi, avvalo, ushbu tizimga oid nazariy asoslarning amaliyotga moslashuvi bilan chambarchas bog'liq. Ta'limda boshqaruv sifatini oshirishda tizimli yondashuv (sistemali menejment) asosiy o'rinni egallaydi. Bu yondashuvga ko'ra, maktabni yagona ijtimoiy-pedagogik tizim sifatida ko'rish zarur bo'lib, uning barcha qismlari o'zaro uyg'unlikda faoliyat yuritishi kerak (Xodjaye, 2021).

Raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan innovatsion metodlar orqali ta'lim jarayoni an'anaviydan farqli ravishda moslashuvchan, shaxsga yo'naltirilgan va natijaga yo'naltirilgan tus oladi. Masalan, Learning Management System (LMS), elektron baholash tizimlari va sun'iy intellektdan foydalangan holda ta'lim jarayonini monitoring qilish, o'quvchilarning faolligini doimiy ravishda baholash imkonini beradi (Tursunova, 2022). Bu holat ta'lim jarayonida ishtirok etayotgan barcha tomonlar faoliyatining shaffofligi va samaradorligini oshiradi.

Ta'lim boshqaruvida zamonaviy liderlik modeliga asoslangan innovatsion yondashuvlar, ya'ni transformatsion liderlik, xizmatkor liderlik va distributiv liderlik modellari alohida e'tiborga loyiq. Ushbu yondashuvlar rahbarning nafaqat farmoyish beruvchi, balki ilhomlantiruvchi, o'rgatuvchi va ko'makchi sifatida faoliyat yuritishini talab qiladi (Yuldasheva, 2023). Bunday rahbarlik uslubi pedagoglarni o'zgarishga undaydi, jamoaviy ishga rag'batlantiradi va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqaradi.

Pedagogik innovatsiyalar nazariy jihatdan zamonaviy ta'lim falsafasiga asoslanadi. Masalan, konstruktivistik yondashuvga ko'ra, bilimlar tayyor shaklda berilmaydi, balki o'quvchining faol ishtiroki orqali hosil qilinadi. Bu yondashuvda boshqaruv tizimi ham passiv nazorat qilishdan ko'ra, faollashtiruvchi va yo'naltiruvchi rolni bajaradi

(Karimova, 2020). Shu orqali maktab ichki muhitida o‘zaro ishonch, erkin fikr almashish va innovatsion faoliyat uchun qulay sharoit yaratiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, aytish mumkinki, innovatsion boshqaruv usullarining nazariy asoslari — bu nafaqat zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash, balki pedagogik yondashuvlarni, rahbarlik strategiyalarini va ijtimoiy-psixologik omillarni uyg‘unlashtirish demakdir. Maktabda ta‘lim sifatini oshirishga qaratilgan har qanday innovatsion islohot, birinchi navbatda, chuqur nazariy tahlilga, ilmiy asoslangan yondashuvlarga va tizimli rejalashtirishga tayanishi kerak. Shundagina innovatsion yondashuvlar amalda o‘zining ijobiy natijasini beradi va kelajakda zamonaviy, raqobatbardosh jamiyatni barpo etishda maktab muhim poydevor sifatida xizmat qiladi.

Xulosa

Maktabda ta‘lim sifatini boshqarishda innovatsion usullarni joriy etish – bu zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga mos keladigan ta‘lim tizimini shakllantirishning muhim omilidir. Ushbu yondashuvlar nafaqat texnologiyalarni tatbiq etishni, balki o‘quvchilar, o‘qituvchilar va rahbarlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni yangi sifat darajasiga olib chiqishni ham nazarda tutadi. Innovatsion boshqaruv nazariyalari asosida maktabda o‘quv muhitining ijtimoiy-psixologik jihatlari, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar va zamonaviy liderlik konsepsiyalari uyg‘unlashadi. Ular orqali ta‘lim sifati tizimli ravishda oshadi, o‘quvchilar shaxsiy rivojlanishga yo‘naltiriladi va o‘quv muassasasi raqobatbardosh kadrlar tayyorlovchi yetakchi institutga aylanishi mumkin. Shu sababli, innovatsion usullarni faqat vosita sifatida emas, balki maktabni boshqarishda yangicha tafakkur va tizimli yondashuv sifatida qabul qilish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xodjaye A. (2021). Ta‘lim tizimida boshqaruvning innovatsion yondashuvlari. Toshkent: Ilm Ziyo nashriyoti.
2. Tursunova N. (2022). Raqamli ta‘lim texnologiyalarining ta‘lim sifatiga ta‘siri. O‘zbekiston pedagogika jurnali, 4(12), 45–52.
3. Yuldasheva M. (2023). Zamonaviy liderlik nazariyalari va ularning maktab boshqaruvidagi o‘rni. Ta‘lim menejmenti jurnali, 2(7), 33–40.
4. Karimova D. (2020). Konstruktivistik yondashuv asosida ta‘limni tashkil etish usullari. Zamonaviy pedagogika va innovatsiyalar, 3(6), 17–25.
5. Dewey J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan. (O‘zbek tiliga tarjimasini: “Tajriba va ta‘lim”, 2021).
6. Vygotsky L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
7. Fullan M. (2001). Leading in a Culture of Change. San Francisco: Jossey-Bass.

8. OECD (2019). *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*. Paris: OECD Publishing.